

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Υποστράτηγου ε.α. Νικολάου Ζαρκάδα

Εισαγωγή

Ήπειρος

Από των αρχαιοτάτων χρόνων είναι το εδαφικό διαμέρισμα, το οποίο εκτείνεται από τον Αμβρακικό κόλπο μέχρι του Σκούμπη {Γενούσου} ποταμού. Με την αναγνώριση της Αλβανίας, 29 Ιουνίου 1913, ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος, με τον καθορισμό των χερσαίων συνόρων της από διεθνή επιτροπή, το βόρειο των συνόρων της Ελλάδας τμήμα της αποκόπηκε από τον εθνικό κορμό, παραχωρήθηκε στην Αλβανία και έκτοτε προσδιορίζεται ως Βόρεια Ήπειρος.

Για τον καθορισμό των χερσαίων συνόρων μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, η διεθνής επιτροπή, για ευνόητους λόγους, δεν έλαβε υπόψη της την εθνική ταυτότητα των κατοίκων της περιοχής, αλλά ως μόνο, βασικό και αποκλειστικό κριτήριο την γλώσσα τους, κατά προφανή παραβίαση της κρατούσης διεθνούς αρχής ότι “το κριτήριο της γλώσσας δεν αποτελεί προσδιοριστικό στοιχείο για την εθνική ταυτότητα του λαού”. Τελικά ο προσδιορισμός των συνόρων επισημοποιήθηκε με το από 17/12/1913 Πρωτόκολλο Φλωρεντίας.

Βαλκανικοί Πόλεμοι

Κατά την περίοδο των βαλκανικών πολέμων 1912 – 1913 ο ελληνικός στρατός μετά την κατάληψη και απελευθέρωση των Ιωαννίνων στις 21 Φεβρουαρίου 1913 συνέχισε την ορμητική και θυελλώδη προέλασή του και τον Μάρτιο απελευθέρωσε και τη Β. Ήπειρο. Έτσι η μόνη, ενιαία και αδιαίρετη Ήπειρος ανέπνεε τον άνεμο της ελευθερίας και η γαλανόλευκη ελληνική σημαία κυμάτιζε σε όλη την Ήπειρο.

Η ελευθερία ήταν προσωρινή. Τον Ιανουάριο του 1914 οι Μεγάλες Δυνάμεις επικαλούμενες τις συνθήκες, τόσο του Λονδίνου, 30 Μαΐου 1913, όσο και την ελληνοτουρκική των Αθηνών, 14 Νοεμβρίου 1913, απαίτησαν τα ελληνικά στρατεύματα μέχρι 31 Μαρτίου 1914 να αποχωρήσουν από την Β. Ήπειρο και να περιορισθούν στην προβλεπόμενη από το Πρωτόκολλο Φλωρεντίας οριοθετική γραμμή μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας.

Η αποχώρηση συνδέονταν άμεσα με την παραχώρηση στην Ελλάδα των νησιών του Αιγαίου με συνέπεια να αναγκασθεί να συμβιβασθεί με την οδυνηρή αυτή πραγματικότητα.

Ο ελληνισμός της Β. Ηπείρου αρνήθηκε να αποδεχθεί την δυσμενή αυτή εξέλιξη, πλην όμως δεν είχε άλλη επιλογή από την μοναδική, που ήταν η αντίσταση των Βορειοηπειρωτών.

Αυτονομία της Β. Ηπείρου

17 Φεβρουαρίου 1914

Ιστορική ημέρα για την Β. Ήπειρο. Ημέρα ορόσημο του ελληνισμού της περιοχής και των προσπαθειών του για την απόκτηση της πολυπόθητης ελευθερίας και της διατήρησης της εθνικής του ταυτότητας. Είναι η ημέρα που ανακηρύχθηκε η “Αυτόνομη Πολιτεία της Β. Ηπείρου” και σχηματίστηκε προσωρινή Κυβέρνηση στο Αργυρόκαστρο. Αποτελεί την κορυφαία πράξη της αιματοβαμμένης ιστορικής πορείας της.

Η Ελλάδα, όπως ήταν αναμενόμενο, αποκήρυξε την ενέργεια αυτή, δεδομένου ότι είχε υπογράψει και αποδεχθεί τις συνθήκες, με τις οποίες είχαν καθορισθεί τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας.

Ο αγώνας των Βορειοηπειρωτών στηρίχθηκε αρχικά στις δικές τους δυνάμεις και έπειτα στην συμπαράσταση όλων των Ελλήνων. Κοντά στους ηρωικούς αγωνιστές της Β. Ηπείρου προσέτρεξαν πολλοί από τον ελλαδικό και παγκόσμιο χώρο. Συγκινητική και ομόθυμη υπήρξε η άμεση συμπαράσταση όλων των αποδήμων και ευεργετών ηπειρωτών, του κλήρου, των τοπικών συλλόγων, της σπουδάζουσας νεολαίας και των επισημών.

Η αντιπαράθεση μετά των αλβανικών δυνάμεων υπήρξε σφοδρότατη. Οι επιτυχίες των Βορειοηπειρωτών επαναστατών και η σθεναρή και αποφασιστική αντίστασή τους απέναντι στα τετελεσμένα διεθνή γεγονότα άρχισαν να αποδίδουν θετικά αποτελέσματα. Προ της απελευθέρωσης της Κορυτσάς και κάτω από τις επίμονες παρεμβάσεις της Αλβανίας, η οποία φοβόταν ενδεχόμενη ανατροπή της πραγματικότητας, όπως είχε διαμορφωθεί, προχώρησαν σε προσωρινή παύση των εχθροπραξιών και την κήρυξη ανακωχής.

17 Μαΐου 1914

Υπογράφηκε το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας, στο οποίο τελικά κατέληξαν, παρά τις σοβαρές διαφωνίες που ανέκυψαν και παρουσιάστηκαν κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων, οι οποίες άρχισαν αμέσως.

Με το Πρωτόκολλο αναγνωρίζονταν η αυτονομία της Β. Ηπείρου και η ελληνική ως επίσημη γλώσσα. Επίσης καθιερώνονταν η ελληνική ως υποχρεωτική γλώσσα στα σχολεία και η αλβανική ως προαιρετική. Προβλέπονταν η αποστολή βουλευτών στην αλβανική βουλή και το δικαίωμα διατήρησης ιδιαίτερης στρατιωτικής δύναμης εκ μέρους των Βορειοηπειρωτών.

Το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας αποτελεί το μοναδικό επίσημο έγγραφο, το οποίο αποδέχθηκαν τόσο η Αλβανία όσο και οι Μεγάλες Δυνάμεις και το οποίο αναγνώριζε της Αυτονομία της Β. Ηπείρου και συγκεκριμένα των επαρχιών Αργυροκάστρου και Κορυτσάς. Προέβλεπε την ανάθεση της οργάνωσης της δικαιοσύνης, των οικονομικών και της διοίκησης στη Διεθνή Επιτροπή Ελέγχου, η οποία σε συνεργασία με την αλβανική κυβέρνηση θα διορίζε και θα έπαυε τους διοικητές και τους ανώτερους υπαλλήλους λαμβάνοντας υπόψη αντιπροσωπευτικά την αριθμητική αναλογία του θρησκευόμενου των κατοίκων. Ομοίως, αντιπροσωπευτική του θρησκευόμενου θα δημιουργείτο ειδική χωροφυλακή, η οποία θα επιτηρούσε την ασφάλεια της περιοχής. Οι ορθόδοξες κοινότητες θα συνέχιζαν να διέπονται από το ίδιο καθεστώς, που ίσχυε και θα αναγνωρίζονταν ως νομικά πρόσωπα υπό την καθοδήγηση των πνευματικών τους αρχηγών και του Πατριαρχείου. Πλέον αυτών παρέχονταν αμνηστία σε όλους τους Βορειοηπειρώτες και διατηρείτο το ιδιότυπο καθεστώς των κατοίκων της περιοχής Χιμάρας, το οποίο αφορούσε στην διατήρηση των ιστορικών προνομίων τους, τα οποία απολάμβαναν.

Η εφαρμογή του Πρωτόκολλου συνάντησε ανυπέρβλητα εμπόδια από την χαώδη κατάσταση, που επικρατούσε στην Αλβανία.

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Στα μέσα Οκτωβρίου 1914 δόθηκε από τους συμμάχους η άδεια στην Ελλάδα για την είσοδο του Ελληνικού Στρατού στη Β. Ήπειρο. Η παρουσία του στα μαρτυρικά χωριά της περιοχής προκάλεσε τον ξέφρενο ενθουσιασμό των κατοίκων, κυρίως των πόλεων Πρεμετής, Αργυροκάστρου και Κορυτσάς.

Μετά την είσοδο του ελληνικού στρατού η Αυτονομιακή Κυβέρνηση της Β. Ηπείρου παραιτήθηκε.

Το επόμενο έτος 1915 επετράπη η εκλογή και η συμμετοχή Βορειοηπειρωτών βουλευτών – εκπροσώπων στην ελληνική βουλή.

Τον Μάρτιο του 1916 η Ελληνική Κυβέρνηση με βασιλικό διάταγμα κήρυξε επίσημα την ένωση της Β. Ηπείρου με το ελληνικό βασίλειο, πλην όμως αυτή ουδέποτε πραγματοποιήθηκε.

Δυστυχώς, η δυσμενής εξέλιξη των θλιβερών γεγονότων στην Ελλάδα, ήτοι ο εθνικός διχασμός και η κατάληψη της Ανατολικής Μακεδονίας από τους Βούλγαρους, αποστέρησε την Ελλάδα να προβάλλει σθεναρή και αποφασιστική αντίδραση στην εντολή των Μεγάλων Δυνάμεων να αποχωρήσει από την Β. Ήπειρο. Με την αποχώρηση του ελληνικού στρατού καταλήφθηκε από δυνάμεις της Γαλλίας και της Ιταλίας. Εφάρμοσαν απάνθρωπη και ελεεινή τακτική για τον ελληνισμό της Β. Ηπείρου, η οποία αποσκοπούσε στον αφελληνισμό της και στην εθνολογική αλλοίωση των κατοίκων της.

Ιδιαίτερα οι Ιταλοί υποκίνησαν τους μουσουλμάνους Τσάμηδες να προβούν σε ανοσιουργήματα σε βάρος των κατοίκων της Ηπείρου.

Περίοδος Μεσοπολέμου

Επόμενος σταθμός στην ιστορική πορεία της Β. Ηπείρου αποτελεί η υπογραφή στις 28 Μαΐου 1920 του Πρωτοκόλλου της Καπετσίτσας. Τα συμβαλλόμενα μέρη, ήτοι Ελλάδα και Αλβανία, αναλάμβαναν την υποχρέωση να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις της διάσκεψης ειρήνης του Παρισιού, η οποία θα καθόριζε και την μελλοντική μεθοριακή γραμμή μεταξύ των δύο κρατών. Χαρακτηριστική είναι η ρητή υποχρέωση, την οποία ανέλαμβανε η Αλβανία να σεβαστεί γενικότερα το πολιτικό καθεστώς και ειδικότερα τα εκκλησιαστικά και τα εκπαιδευτικά προνόμια του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού.

Ομοίως, ιδιαίτερο σταθμό αποτελεί και η απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών {ΚΤΕ}, η οποία επίσημα επιβεβαίωνε την υποχρέωση της Αλβανίας ως προς την προστασία των δικαιωμάτων της μειονότητας.

Τελικά, τα σύνορα της Αλβανίας με την Ελλάδα και την Γιουγκοσλαβία καθορίστηκαν – επικυρώθηκαν με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας της 27 ης Ιανουαρίου 1925.

Στις διατάξεις αυτού καταφαίνεται η κατάφωρη παραβίαση των αρχών του διεθνούς δικαίου με την εγκατάλειψη του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού στο έλεος των μετέπειτα θλιβερών συγκυριών και στη βάνουση καταπάτηση των δικαιωμάτων του.

Σηματοδοτεί την εποχή, που ολοκληρώθηκε ο συστηματικός αφελληνισμός της Β. Ηπείρου με την διακοπή λειτουργίας των περισσότερων ελληνικών σχολείων, την αντικατάσταση του ελληνικού διδακτικού προσωπικού από Αλβανούς δασκάλους, με τις συνεχείς επεμβάσεις των αλβανικών αρχών στα ελληνικά σχολικά ζητήματα, με την υποχρεωτική εισαγωγή της αλβανικής γλώσσας και την εκμάθηση της αλβανικής ιστορίας, της γεωγραφίας και των άλλων μαθημάτων στα αλβανικά και τέλος με την τροποποίηση του σχετικού άρθρου του αλβανικού συντάγματος, για την κατάργηση των ιδιωτικών – κοινοτικών σχολείων, δηλαδή των ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Ελληνο-Ιταλικός Πόλεμος

Ο Ελληνικός Στρατός μετά την ένδοξη και νικηφόρα αντιμετώπιση των επιθετικών ιταλικών δυνάμεων στο θέατρο επιχειρήσεων της Ηπείρου ανέλαβε επιθετικές ενέργειες και εισερχόμενος στην Β. Ήπειρο προήλασε, κατέλαβε και για τρίτη φορά απελευθέρωσε αυτή με την ενεργή συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού της.

Η απελευθέρωση ήταν μόνο ολίγων μηνών, μέχρι τον μήνα Απρίλιο 1941, δεδομένου ότι μετά την επίθεση των Γερμανών και την κατά-

ληψη της Ελλάδας, ο ελληνικός στρατός της περιοχής αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει και να εγκαταλείψει την Β. Ήπειρο.

Την εποχή αυτή παρουσιάστηκαν και οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες της περιοχής Θεσπρωτίας, οι οποίοι συνεργάστηκαν στενά με τα κατοχικά στρατεύματα και προέβησαν σε ομαδικές δολοφονίες κατοίκων, καταστροφές και πυρπολήσεις οικιών και σε λοιπά εγκλήματα.

Την περίοδο αυτή νέες οδυνηρές εμπειρίες περίμεναν τον βορειοηπειρωτικό ελληνισμό κατά την γερμανική – ιταλική κατοχή και την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από την Β. Ήπειρο.

Οι Βορειοηπειρώτες συμμετείχαν στα κατεχόμενα ενεργά στο κίνημα της εθνικής αντίστασης της Ελλάδας κατά των κατακτητών.

Από τα σπλάγχνα του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού αναδύθηκε στα 1942 το Απελευθερωτικό Μέτωπο της Βορείου Ηπείρου {ΜΑΒΗ}, στις τάξεις του οποίου αγωνίστηκαν οι Βορειοηπειρώτες και έγραψαν νέες σελίδες δόξας στην ιστορία του ελληνισμού.

Όμως και εδώ, δεν έλειψαν οι εμφυλιοπολεμικές συγκρούσεις και οι εμφύλιοι σπαραγμοί, οι οποίοι λειτούργησαν πάντοτε αρνητικά στην ελληνική ιστορία για τα εθνικά μας συμφέροντα.

Μεταπολεμική Περίοδος

Η μεταπολεμική περίοδος υπήρξε καταλυτική ως προς την ιστορική πορεία της Β. Ηπείρου. Τον Οκτώβριο του 1944 η Ελληνική Κυβέρνηση, μετά τον επαναπατρισμό της, είχε δηλώσει απερίφραστα ότι η Β. Ήπειρος αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Πατρίδας. Η Βόρεια Ήπειρος, στην οποία το ελληνικό στοιχείο κινδύνευε να αφανισθεί συγκαταλέγονταν επίσημα ανάμεσα στις εθνικές διεκδικήσεις του ελληνικού κράτους. Η ελληνική Κυβέρνηση τεκμηρίωνε την ανάγκη απόδοσης της Β. Ηπείρου σε εθνικά και στρατηγικά κριτήρια. Δεν έπαυσε δε να τονίζει το χρέος των Ελλήνων για νέους εθνικούς αγώνες.

Ο ελληνισμός της Β. Ηπείρου στα χρόνια, που ακολούθησαν υπέστη τρομερές και βάνουσες διώξεις και ήταν ανήμπορος πια να αντιδράσει απέναντι στην ανεξέλεγκτη μεταχείρισή του από το στυγνό και απάνθρωπο καθεστώς της Αλβανίας. Φυλακές, εξορίες, στρατόπεδα καταναγκαστικών έργων, κακομεταχείριση και βασανιστήρια, θανατικές ποινές, κατάργηση και απαγόρευση οποιασδήποτε θρησκευτικής και εκκλησιαστικής δράσης με την επιβολή της αθεΐας στην Αλβανία, παράλυση και αφελληνισμός της ελληνικής εκπαίδευσης, αλλοίωση του ελληνικού στοιχείου.

Επιγραμματικά του πολιτικού καθεστώτος του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού σκηνικό συνθέτουν, συμπληρώνουν και αποτελούν οι διαρκείς μετακινήσεις και ο μαζικός εποικισμός της περιοχής με μουσουλμανικές μάζες κατοίκων και με την αναγνώριση μόνον ορισμένων και συγκεκριμένων περιοχών ως μειονοτικών.

Παρ' όλα αυτά οι Βορειοηπειρώτες κράτησαν βαθιά μέσα τους την αγάπη και την πίστη τους στην Πατρίδα και στην Θρησκεία και παρέμειναν ριζωμένοι στην περιοχή τους, παρά τους απηνείς, συνεχείς και μακροχρόνιους διωγμούς.

Σύγχρονη Περίοδος

Η Ελλάδα το έτος 1987 κατήργησε την εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία, η οποία ίσχυε από τον Νοέμβριο 1940, χωρίς όμως να εξασφαλίσει εγγυήσεις για την ελληνική μειονότητα της Β. Ηπείρου.

Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε και διαμόρφωσε ένα διαφορετικό σκηνικό και αποτέλεσε μια νέα πρωτοβουλία και προσπάθεια προς την κατεύθυνση αποκατάστασης των ελληνοαλβανικών σχέσεων με επιδιωκόμενο σκοπό τη βελτίωση της θέσης της ελληνικής μειονότητας και την ανθρωπιστική στήριξή της.

Προς τον σκοπό αυτό θεωρείται ανεκτίμητης αξίας το θεάρεστο έργο και η προσφορά του Αρχιεπισκόπου κ.κ. Αναστασίου, ο οποίος σε χαλεπούς και δύσκολους καιρούς συνέλαβε αποφασιστικά στην επιβίωση του κατατρεγμένου ελληνισμού της Β. Ηπείρου. Η προσφορά Του στην προστασία του χριστιανορθόδοξου ποιμνίου της Αλβανίας στάθηκε πολύτιμη και καταλυτική και οι προσπάθειες Του συντελούν στην σταδιακή και αποφασιστική αποκατάσταση των ελληνοαλβανικών σχέσεων.

Είναι γεγονός ότι η ελληνική μειονότητα της Β. Ηπείρου δοκιμάζεται πολύ σκληρά από την πολιτειακή και πολιτική ηγεσία της Αλβανίας, η οποία δεν έπαυσε να οραματίζεται την “Μεγάλη Αλβανία”, όπως την εμφανίζει στους γεωγραφικούς χάρτες, τους οποίους διαχρονικά εκτυπώνει και δημοσιεύει.

Σήμερα, το πολιτικό κλίμα χειροτερεύει με τις ενέργειες και προσπάθειες της Αλβανίας να εποικίσει την περιοχή της Β. Ηπείρου, σε συνεργασία με την Τουρκία, με μουσουλμάνους εποίκους προκειμένου να επιτύχει την μεταβολή της σύνθεσης του πληθυσμού της.

Επίμετρον

Είναι βέβαιο και ιστορικά αποδεδειγμένο ότι ο ποταμός Σκούμπης {Γενούσος} αποτελεί το φυσικό και διαχωριστικό όριο μεταξύ της Αλβανίας και της Ελλάδας. Όσοι εγκαταστάθηκαν βορείως αυτού ήταν πάντοτε προσανατολισμένοι προς την Αλβανία, ενώ αντίθετα οι κατοικούντες εις το νότο υπέστησαν ανθρωπολογική, εθνολογική, λαογραφική και γλωσσική διαμόρφωση, επέτυχαν τον εξελληνισμό τους και ήταν πάντοτε προσανατολισμένοι προς την Ελλάδα.

Η διαρκής σύγκρουση Ελλήνων και Αλβανών στην περιοχή της Β. Ηπείρου υπήρξε αδιαμφισβήτητο ένα αναντίρρητο ιστορικό γεγονός.

Ο Βορειοηπειρωτικός αγώνας, ο οποίος δεν εξέφραζε τίποτε άλλο, παρά τα εθνικά συναισθήματα και τις εθνικές τάσεις των κατοίκων της περιοχής ήταν μακροχρόνιος και απέλπιδας. Απουσίαζαν παντελώς τα στοιχεία τόσο της μητροπολιτικής συνδρομής όσον και της διπλωματικής συγκυρίας. Όμως αποτέλεσε δικαίωση του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού με την υπογραφή του έγκυρου και διεθνώς αναγνωρισμένου Πρωτόκολλου της Κέρκυρας, το οποίο αναγνώριζε την Αυτονομία της Β. Ηπείρου.

Η Β. Ήπειρος συνεχίζει την μαρτυρική ιστορική της πορεία. Αποτελεί μοναδικό φαινόμενο, ελληνικά χώματα, τα οποία απελευθερώθηκαν τέσσερις φορές, κατά την διάρκεια του προηγούμενου αιώνα, να συνεχίζουν να ευρίσκονται εντός των ορίων μιας άλλης χώρας και μάλιστα παραδοσιακά όχι φιλικής προς την Ελλάδα.

Είναι απαραίτητο, όπως η ελληνική διπλωματία αγωνισθεί σθεναρά προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε αμφισβήτηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ηπείρου και να αντιμετωπίσει με αποφασιστικότητα, τόσο τις προσπάθειες της Αλβανίας για την αποδυνάμωση της ελληνικής μειονότητας στη Β. Ήπειρο, όσο και το ανύπαρκτο θέμα των Τσάμηδων.

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2020

ΠΗΓΕΣ

- Σπ. Τζηρίτα, Σύγχρονα Προβλήματα.
- Κων. Βακαλόπουλου, Η Ιστορία της Ηπείρου.
- Περιοδικό Πόλεμος και Ιστορία {Τεύχος 207}.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία.

Με Τιμή

Νικόλαος Ζαρκάδας
Υποστράτηγος ε.α.